

Janko Prunk

VII. MEDNARODNA KONFERENCA ZGODOVINARJEV
DELAVSKEGA GIBANJA V LINZU OD 15. DO 18. SEPTEMBRA 1971

Linške konference so nedvomno najpomembnejša vsakoletna srečanja zgodovinarjev delavskega gibanja v svetu. VII. konference leta 1971 se je udeležilo doslej največje število zgodovinarjev, kar 125, med njimi precej uglednih znanstvenikov iz večine evropskih držav, ZDA in Japonske. Koncept pobudnikov in organizatorjev teh konferenc, avstrijskih zgodovinarjev-marksistov, je zbrati na teh konferencah zgodovinarje različnih ideoloških nazorov in s korektno enakopravno izmenjavo mnenj in stališč pripomoči k boljši in bolj historično kritični podobi razvoja delavskega gibanja.

Glavna tema VII. konference je bila Gibanje delavskih množic po Evropi ob koncu prve svetovne vojne. Na programu je bila še druga tema: Metodološki problemi zgodovine delavskega gibanja leta 1848, ki pa je bila zaradi pomanjkanja časa obravnavana le bolj na kratko.

Prvi temi sta bila posvečena dva glavna referata: kolektivni (Američana Feldmana in zahodnih Nemcev Rürupa in Kolba) ter vzhodnonemški Rugeja. Oba sta sicer obravnavala gibanje delavskih množic samo v Nemčiji, toda ker je to osrednji evropski problem ob koncu prve svetovne vojne, imata ta dva referata svojo polno upravičenost.

Zahodnonemški se je lotil gibanja nemških delavskih množic na način, ki je napravil močan vtis. Orišal je na kratko, toda v bistvu zadostno, gospodarški in družbeni položaj v Nemčiji v zadnjem letu vojne. Pokazal je vse socialne in idejne vplive, ki jih je imela vojna na nemško delavstvo in na njegovo politično stranko Socialistično stranko Nemčije (SPD), ki se je bila med vojno razcepila.

Iz tega izhodišča je potem pojasnil vse dogajanje, ki je sledilo. Referat je prišel do sklepa, da so v Nemčiji ob koncu prve svetovne vojne obstajale objektivne okoliščine za revolucijo, ki bi lahko izpeljala tudi socialistične ukrepe (tu namerno ne rečem socialistična revolucija, ker je to za ta čas udomačeno ime za čisto določen tip revolucije, kot je bila ruska oktobrska). Seveda pa ena objektivna družbenopolitična situacija daje možnost za več konkretnih zgodovinskih dejanj. Tako je nemška novembrska revolucija izpeljala revolucionarne ukrepe samo čisto na začetku, ko so vse etabrirane družbene strukture, tudi socialnodemokratska stranka, bile iznenadene od spontane vstaje mornarjev in delavcev. Vodstvo socialnodemokratske stranke in tudi večina Neodvisne socialistične stranke Nemčije, ki naj bi idejno vodili nemško delav-

stvo v socializem, nista bili pripravljene niti sposobni za kaj takega. Referat je analiziral zadržanje obeh dveh strank do ključnih problemov nemške družbe tedanjega časa, do vprašanja sovjetov in parlamentarne demokracije.

Avtorji so bili mnenja, da je za socialistično revolucijo manjkal subjektivni dejavnik, kajti pretežna večina delavskih množic je bila opredeljena za parlamentarni sistem in verjela v pot reform in da se je moč izogniti revolucije v smislu diktature proletariata. Ko se je pa ob izkušnjah revolucionarnih bojev izboljšal subjektivni dejavnik, so se že poslabšale objektivne razmere za revolucijo. Odgovorne za neuspeh revolucije imajo avtorji predvsem vodstvo Socialistične stranke Nemčije in Neodvisne socialistične stranke Nemčije, ki nista izpeljali, ko sta bili na oblasti, daljnosežne demokratizacije gospodarstva in družbe. Prezreti pa tudi ni mogoče po njihovem mnenju odgovornosti Komunistične partije Nemčije, ki je storila vse, da bi zrušila socialnodemokratsko vlado, ne da bi uvidela, da njen padec ne vodi v socialistično revolucijo, ampak v reakcijo.

Popolnoma drugače se je lotil analize problema vzhodnonemški referat. Vse njegovo izvajanje je sprva presenetljivo pokazalo, na kakšen nivo se je spustilo zgodovinpisje delavskega gibanja v vzhodnoevropskih državah, kjer je zgodovina izredno močno potegnjena v ideološki politični arzenal obstoječega sistema. Za avtorja tega referata, ki se je pokazal kot tipičen predstavnik vzhodnoevropske socialistične historiografije, zgodovinska družbenoekonomska dejstva ne pomenijo mnogo in jim tudi ni posvetil večje pozornosti in analize. Takoj na začetku se je lotil karakterizacije novembrske revolucije in njenih akterjev. Vsa njegova ocena pa kaj malo izhaja iz nekih družbenoekonomskih in političnih danosti, ampak iz njegovega subjektivnega ideološko političnega stališča do problema, kot je bila novembrska revolucija in nemško delavsko gibanje v njej in v času po njej. Vse njegove ocene tedanjega dogajanja in položaja v Nemčiji in v nemškem delavskem gibanju po so več kot petdesetih letih enostavno ocene, ki sta jih sočasno v političnem boju proti svojim političnim nasprotnikom, socialni demokraciji v Nemčiji, izrekla Lenin in komunistična internacionala.

S tema glavnima referatoma sta bila v ozki povezanosti še referata Vladana Pantića iz Beograda Delavski sveti kot oblika revolucionarnega boja nemškega delavstva in Hansa Hautmanna iz Linza Avstrijsko delavstvo v letih 1917 in 1918. Prvi je v svojem referatu, ki je nekakšen povzetek njegove obsežne študije, podal na podlagi analize gospodarskih, socialnih in političnih razmer v Nemčiji ob koncu prve svetovne vojne mnenje, da so bili nemški sovjeti neizbežno obsojeni na poraz, kajti v Nemčiji niso obstajale objektivne razmere za kakršnekoli levo radikalne sovjetske družbene koncepte. Nemški sovjeti so dosegli v danih možnostih maksimum in nam zapustili dragoceno zgodovinsko izkustvo.

Referat drugega avtorja je zanimiv in pomemben zato, ker nekako idejno metodološko opredeljuje, kaj je generalni štrajk, kaj gibanje delavskih množic, da je oboje še možno v okvirih starega sistema; da pa more sinteza obojega, to je zavestnega faktorja in spontanosti, pripeljati do prevzema oblasti, torej do socialistične revolucije.

V svojem referatu je izrazil mnenje, da so v Avstriji v zadnjem letu obstajale objektivne okolnosti za revolucijo, izostala pa je subjektivna v obliki

revolucionarne delavske stranke z jasnim konceptom in pripravljenostjo tveganja, da pa je generalni štrajk januarja 1918 politično najvišji domet, ki ga je doseglo avstrijsko delavstvo do današnjih dni.

O problemu gibanja delavskih množic ob koncu prve svetovne vojne po posameznih evropskih državah so govorili v svojih diskusijskih prispevkih zgodovinarji iz Madžarske, Švice, Romunije itd. O delavskem gibanju v jugoslovanskih deželah pod habsburško monarhijo je podal prispevek v obravnavi France Klopčič iz Ljubljane, ki je opozoril na revolucionarno razpoloženje med delavstvom v zadnjem vojnem letu, da pa se je delavsko gibanje potem priključilo meščanskemu taboru v boju za nacionalno osvoboditev. Takšno karakteristiko je podal tudi za češko delavsko gibanje češki zgodovinar Jan Galde-
naver iz Prage.

Linška konferenca je prišla do sklepov, da bi bilo potrebno več pozornosti posvetiti problemom v drugih evropskih državah in nekako preusmeriti konferenco od usmerjenosti v pretežno nemško problematiko. Zaželeno bi bilo zastavljene probleme prikazovati komparativno med posameznimi evropskimi državami.

Za drugo temo je napisal teze Rudolf Neck iz Avstrije. Nakazal je nekatere metodološke probleme socialne zgodovine delavskega gibanja v letu 1848, še posebej v Avstriji, kjer se je v glavnem omejil na nemški in češki del. Po njegovem mnenju bi bilo treba še zlasti raziskati probleme v terminologiji, kaj je proletariat, kaj delavec, kaj delavsko gibanje v sodobnih virih, za Avstrijo specifično industrijsko revolucijo, do katere je prišlo precej pozno, vprašanje zavesti nastajajočega proletariata in njegovo udeležbo v revolucionarnih dogodkih leta 1848 ter kontinuiteto socialnih gibanj. O Češki v letu 1848 je govoril dr. Jordan iz Brna. Slovenske problematike v letu 1848 se je dotaknil France Klopčič s prikazom Britovškove knjige o revolucionarju slovenskega rodu Antonu Füstru.

Udeleženci so se zedinili, da bodo na naslednji VIII. konferenci obravnavali stališča II. internacionale do imperializma in militarizma v času od kongresa v Baslu 1907 do kongresa v Stuttgartu 1912. Kot drug problem pa bodo obravnavali avstromarksizem in njegova stališča do narodnega vprašanja.